

שיוציא לאלתר ויתן כתובה כאשר הדירה סתם, **משום דלא אפשר** לקיים את מצות עונה של הבעל בפרנס.

אבל בהיא שהדירה ממזונות, **דאפשר** לזון אותה באמצעות פרנס — **אימא מודי ליה לשמואל** שימתין, שמא ימצא פתח לנדרו.

וכן מאידך, **אי איתמר** מחלוקתם של רב ושמואל רק **בהיא** שהדירה ממזונות, הייתי אומר שרק **בהך קאמר שמואל** שימתין שמא ימצא פתח לנדרו כיון שאפשר בפרנס.

אבל בהא, בענין משנתנו, שהדירה מתשמיש, שאי אפשר לקיימו בפרנס — **אימא מודי ליה לרב** שיוציא לאלתר ויתן כתובה.

לפיכך: **צריכא** להשמיע את מחלוקתם בשניהם.

שנינו במשנה: **התלמידים יוצאין לתלמוד** תורה שלא ברשות, שלשים יום:

והוינן בה: **ברשות** נשותיהן — **כמה** זמן יכולים הם לצאת?

ותמהה הגמרא על השאלה: והרי אם יוצאים ברשותן מהי השאלה עד כמה מותר להם לצאת, והרי **כמה דבעי**, ככל אשר ירצו מותר להם, כיון שיצאו ברשות נשותיהם!

א-ב ומתרצת הגמרא: השאלה היתה **אורחא דמילתא** [דרך ארץ] כמה? איזה פרק זמן

ראוי לתלמיד לבקש מאשתו שתרשה לו לצאת לרבו, (1) ולא ישא עליו חטא?

אמר רב: שישהה **חדש כאן**, אצל רבו, **וחדש בבית**. כעין שהיו משרתי בית דוד, חודש אחד בבית דוד וחודש אחד בביתם —

שנאמר: "ובני ישראל למספרם, ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר. המחלקות הבאה והיוצאת, חדש בחדש לכל חדשי השנה. המחלקות [המחלקה] האחת, עשרים וארבעה אלף".

ופשוטו של מקרא הוא, שהיו שתיים עשרה מחלקות, כל מחלקה היתה משרתת את המלך חודש אחד, ואחד עשר חדשים היו בני המחלקה בבית. ואולם כיון שאמר הכתוב "הבאה והיוצאת", שהוא מקרא יתר, למד ממנו רב, שהיו שתי מחלקות נוספות, שהיו משרתות יחד עם המחלקות האחרות, כל אחת, לסירוגין.

מחלקה אחת משרתת [עם מחלקה נוספת] חודש אחד, וחוזרת לביתה לחודש ימים. ובאותו חודש היתה המחלקה השניה משרתת [עם מחלקה אחרת]. ושוב חזרה המחלקה הראשונה לשרת חודש [עם מחלקה אחרת]. נמצא שאותן שתי המחלקות הנוספות, היו חודש אחד בבית המלך וחודש אחד בביתם.

ורבי יוחנן אמר: **חדש כאן ושנים חדשים בביתו**, וכפי שעבדו כורתי הארזים בלבנון,

1. כן נראה שיטת רש"י בסוף ד"ה לכל דבר ובסוף ד"ה שאני התם, ויש ראשונים שפירשו דזה קאי על פועלים ולא על תלמידים.

שלחם שלמה המלך לכרותם לבנין בית המקדש —

שנאמר: "וישלח שלמה אל חירם לאמר: אתה ידעת את דוד אבי, כי לא יכול לבנות בית לשם ה' אלהיו. ועתה הניח ה' אלהי לי מסביב. והנני אומר לבנות בית לשם ה'. ועתה, צוה ויכרתו לי ארזים מן הלבנון, ועבדי יהיו עם עבדיך. ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש. וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחודש, חליפות, חדש יהיו בלבנון, שנים חדשים בביתו".

ומקשה הגמרא: **ורב נמי**, שאמר חודש בבית — **מאי טעמא לא אמר**, מדוע לא למד מהחייא קרא דלבנון, שמשמע ממנו שיש לשהות שני חדשים בביתו?!

ומשנינן: רב סבר, **שאני בנין בית המקדש**, כיון דאפשר על ידי אחרים שיבנוהו, צריך שיהיה שני חדשים בביתו.

ועוד מקשה הגמרא: **ורבי יוחנן**, הסובר שישנה שני חדשים בבית — **מאי טעמא לא אמר מהחייא קרא דמחלקות**, שמשמע כי בחודש אחד בבית דיו?!

ומשנינן: רבי יוחנן סבר, **שאני התם**, כיון דאית ליה הרווחה, לפי שהיו מקבלים משכורת מרווחת מבית המלך — מקבלת האשה עליה שיהיה בעלה בבית המלך חודש אחד וחודש אחד בלבד בבית, שעל ידי זה יש לה מזונות מרווחים ותכשיטים. אבל תלמיד היוצא לבית רבו, אין האשה מרויחה מכך, אלא מצוה של בעלה הוא.

ואגב שהביאה הגמרא מחלוקת אחת בין רב

לרבי יוחנן במדרשי המקראות, מביאה הגמרא מחלוקת נוספת ביניהם:

אמר רב: אנחה — שוברת חצי גופו [חצי כוחו] **של אדם, שנאמר:**

"ויהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם [יחזקאל] שים פניך אל ירושלים והטף [והנבא] אל מקדשים [חורבן שני מקדשים].

ואתה בן אדם, האנחה בשברון מתנים, וכמרירות תאנח לעיניהם". והמתניים הם באמצע הגוף.

ורבי יוחנן אמר: אנחה — **אף כל גופו של אדם** היא שוברת, **שנאמר** [בפסוק הבא]:

"**והיה כי יאמרו אליך: על מה אתה נאנח?** ואמרת, **אל שמועה כי באה, ונמס כל לב, ורפו כל ידים, וכחתה כל רוח, וכל ברכים תלכנה מים**", הרי שכל הגוף בכלל.

ותמיהה הגמרא: **ורבי יוחנן נמי הכתיב** "בשברון מתנים", ומשמע כדברי רב, שאינה שוברת אלא חצי גופו של אדם?!

ומשנינן: רבי יוחנן סובר שהחייא קרא "בשברון מתנים" ללמד הוא בא, דכי מתחלא השבירה, **ממתנים מתחלא** [תחילת השבירה של כל הגוף, מן המתנים היא מתחילה].

עוד מקשה הגמרא: **ורב נמי**, הסובר שאין אנחה שוברת אלא חצי גופו של אדם — **הכתיב** "ונמס כל לב, ורפו כל ידים, וכחתה כל רוח". ומשמע שהאנחה שוברת כל גופו של אדם?!

ומשנינן: רב סובר שאין להוכיח מן המקרא השני. כי כך הוא פירושו של המקרא: ואתה בן אדם, האנח היום, קודם חורבן בית המקדש, באנחה השוברת חצי גופו של אדם. וכאשר ייחרב בית המקדש, אז "ונמס כל לב".

ולכן אין להוכיח מן המקרא השני, כי **שאני שמועה דבית המקדש שנחרב, דתקיפא טובא**, שמועה קשה היא מאד, ורק היא שוברת כל גופו של אדם.⁽²⁾

ומספרת הגמרא: **ההוא ישראל וגוי דהו קאזלי באורחא בהדי הדדי** [ישראל וגוי היו הולכים בדרך, יחד]. **לא אימצי גוי לסגוי בהדי ישראל** [לא הצליח הגוי להדביק את קצב הילוכו של הישראל]. **ארכריה, הזכיר הגוי לישראל את חורבן בית המקדש. נגיד, גנח הישראל, ואיתנח** [נאנח].

ואפילו הכי, לא אימצי גוי לסגוי בהדיה [בכל זאת לא הצליח הגוי להדביק וללכת יחד עם הישראל].

אמר ליה הגוי לישראל: וכי לא אמריתו [וכי אין שגור בפיכם] **"אנחה שוברת חצי גופו של אדם"**? והאיך זה שאחר אנחתך עדיין אני מפגר אחרך?!

אמר ליה הישראל לגוי: הני מילי שאנחה על שמועה לא טובה שוברת חצי גופו של אדם

— **במילתא חדתי** [בשמועה חדשה]. **אבל הא, השמועה על חורבן בית המקדש, דשנן בה, היות שהורגלנו בה, היא לא שוברת אותנו!**

וכעין **דאמרי אינשי: דמלפי תכלי, לא בהתה** [אשה המלומדת לשכל את בניה ולקוברם, אינה תמהה ומפחדת במות אחד מהם], **שכבר הורגלה בכך.**

שנינו במשנה: **העונה האמורה בתורה — הטיילין בכל יום:**

והוינן בה: **מאי "טיילין"?**

אמר רבא: בני פירקי. תלמידים שהרב מצוי להם בעירם, ושונים אצלו את פרקם עד שהם שבים לביתם בלילה,⁽³⁾ ולכן עונתם בכל יום.

אמר תמה ליה אביי: וכי מאן דכתיב בהו [וכי התלמידים שהם "בני פירקי", שנאמר עליהם, בהשוואה לבעלי אומניות]:

"שוא לכם בעלי אומנויות, שאתם משכימי קום ומאחרי שבת, אוכלי לחם העצבים [האוכלים לחמכם בעצב]!

בן יתן [הקב"ה] **לידידו, למי שמנדד לכבודו ולמצותו, שנא, שינה** —

2. נתבאר על פי התוספות.

3. כתבו התוספות שהם נקראים טיילין "על שם שזרכם בטולא דאפדנייהו", כלומר: שישנים הם בצל ביתם שלהם. ולשון התוספות נלקח מהמשך הסוגיא.

ורש"י במהדורא קמא כתב: "בני פירקי, תלמידים הלומדים פירקן בעירן ולפני רבן, ואין יוצאים חוץ לעירם, ולשון "טיילין" על שם שלומדים בהנחתן בעירן בלא עמל אלא דרך בדיחות ושחוק".

כלומר, את כל פרנסתכם, שאתם טורחים ומתעצבים עליה להשכים קום ולאחר שבת — אני [הקב"ה] אתן בלא עצב, למי שמנדד שנה מעיניו. (4)

ואמר רב יצחק: מי הן אלו שמנדדים לכבודו ולמצותו את שנתם? — **אלו נשותיהן של תלמידי חכמים, שמנדרות שינה מעיניהן בעולם הזה, ובאות לחיי העולם הבא** (5) —

הרי למדנו שבשעת שינה עדיין בעליהן נמצאים בבית רבן — ואילו **את אמרת שבני פירקי עונתן היא בכל לילה!** וכי יש להן פנאי לכך?!

אלא אמר אביי: הטיילין ששנינו במשנתנו היינו כדרב!

דאמר רב: כגון רב שמואל בר שילת [שם אמון], שהיה מלמד תינוקות ומהן פרנסתו, **דאכיל מדידיה ושתי מדידיה** [שהוא עצמאי האוכל ושותה משלון], **וגני בטולא דאפדניה** [ישן הוא ב"צל ביתו" בכל לילה], **ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה** [אין שליח מלך

פרס עובר על ביתו לקחת אותו לעבודת המלך], מפני שאין הוא נחשב בעיני המלך לעשיר. (6)

כי אתא רבין [כאשר בא רבין מארץ ישראל לבבל] **אמר:** כך יש לפרש את מה ששנינו במשנתנו "הטיילין בכל יום" — **כגון מפנקי דמערבא**, בני ארץ ישראל המעונוגים במאכל ובמשתה, ולכן הם בריאים ובעלי כח לתשמיש. (7)

ואגב שהזכירה הגמרא שבני ארץ ישראל הם בעלי כח, מביאה הגמרא מעשה בשני אמוראים מבני ארץ ישראל שהיו בני כח:

א. **רבי אבהו הוה קאי בי באני** [רבי אבהו היה עומד בבית המרחץ], **הוה סמכי ליה תרי עבדי** [והיו סומכים אותו שני עבדים], **איפחית בי באני מתותיה** [נפחת בית המרחץ מתחתיו],⁽⁸⁾ ונפלו הוא ועבדיו לתוך החלל שמתחתיו.

איתרמי ליה עמודא, סליק, ואסקינהו את העבדים [הזדמן לרבי אבהו עמוד, טיפס עליו רבי אבהו והעלה עמו את העבדים],

4. כן נראה לכאורה לפרש. אלא שמדברי רב יצחק נראה שיתן להם הקדוש ברוך הוא עולם הבא, ולא עולם הזה.

5. כתב בפירוש הרי"ף על עין יעקב, לבאר מנין למדו חז"ל לדרוש כן, על אף שפשוטו של מקרא הוא: כן יתן ה' לידידו ואף שהוא ישן ואינו טורח כאחרים. משום שלשון הפסוק "לידידו שנא" משמע שיתן לו את השינה, שאם לא כן היה אומר "לידידו ישן". וזה ודאי אינו, ולכן דרשו "לידידו שנא", דהיינו "למנדי שנא". וראה עוד שם שביאר מנין לבאר שזה

קאי על הנשים ולא על תלמידי חכמים עצמם המנדדים שינה מעיניהם לתלמוד תורה; וראה עוד מה שביאר כאן המהרש"א.

6. ראה בדברי המהרש"א, וב"עיון יעקב".

7. מדברי התוספות בד"ה טיילין נראה, שאף אלו נקראים "טיילין" על שם שישנים הם בטולא דאפדנייהו.

8. תחת המרחצאות יש חלל.

מפני שהיה בעל כח.

ב. וכן היה מעשה ברבי יוחנן, דהוה קסליק בדרגא [היה עולה במדרגות], הוה סמכי ליה [והיו סומכים אותו, מזה אחד ומזה אחד] רב אמי ורב אסי.

איפחתא דרגא תותיה [נהרסו המדרגות מתחתיו של רבי יוחנן]. סליק [עלה רבי יוחנן מן המקום שנפל לשם], ואסקינהו [והעלה עמו את רב אמי ורב אסי], מפני שבעל כח היה.

אמרי ליה רבנן לרבי יוחנן: וכי מאחר דהכי [ומאחר שיש בך כח כל כך], למה ליה למיסמכיה [לשם מה נוקק אתה שישמכוך]?!?

אמר להו רבי יוחנן לרבנן: אם לא אסמוך עתה את עצמי אלא אשתמש בכחי כבר עתה, מה אניח כח לעת זקנה?!?

שנינו במשנה: העונה האמורה בתורה, והפועלים שתיים בשבת:

ומקשה הגמרא: והתניא בברייתא: עונת הפועלים אחת בשבת!?

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא קשיא!

כאן — במשנתנו עונת הפועלים שתיים בשבת — בעושיין אותן פועלים מלאכה בעירן.

כאן — בברייתא — בעושיין מלאכה בעיר אחרת, ולכן אין עונתם אלא פעם אחת בשבת.

תניא נמי הכי כפי שתירץ רבי יוסי ברבי חנינא:

דתניא: עונת הפועלים שתיים בשבת. במה דברים אמורים בעושיין מלאכה בעירן. אבל בעושיין מלאכה בעיר אחרת, אין עונתן אלא אחת בשבת.

שנינו במשנה: המדיר את אשתו מתשמיש המטה, בית הלל אומרים שבת אחת. העונה האמורה בתורה, החמרים — אחת בשבת:

סבור היה רבה בר רב חנן, שהמדיר את אשתו לזמן שהוא פחות מזמן עונתו, אין סיבה שיוציא ויתן כתובה.

ובהכרח, שאין תחלתה של המשנה, המחייבת את הבעל שהדיר את אשתו שבוע אחד בלבד להוציא את אשתו, עוסקת בגמלים וספנים, שהרי אלו עונתן יותר משבת אחת.

וכן בהכרח, שאין היא עוסקת בחמרים, שהרי עונתן היא אחת בשבת, ואין סברא שמשום בטול עונה יום אחד יוציא ויתן כתובה, ולפיכך:

אמר תמה ליה רבה בר רב חנן לאביי:

וכי איכפל תנא לאשמעינן טייל ופועל? וכי מסתבר שאין תחלת המשנה עוסקת אלא בטייל ופועל, שעונתן יותר מאחת בשבת, ולכן כשהדיר את אשתו לשבת אחת יוציא ויתן כתובה?!?

אמר ליה אביי לרבה בר רב חנן: לא כאשר אתה סבור, שאין תחלת המשנה עוסקת אלא בטייל ופועל —

אלא אכולהו, על כל בעלי אומנויות אמרו, בב-ב שאם הדיר את אשתו ליותר משבת אחת, יוציא ויתן כתובה.